

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ
ГОЛА СЪВЕЕСТ

chitanka.info

Една година съм бил на власт — през трийсет и трета, „блоковото време“, но тая година ще ми държи влага, докато съм жив. Като делихме властта в нашето село, на демократите се даде кметската длъжност, а на земеделците — помощника. Аз можеше да стана кмет, че бех най-стария демократ в село, но си рекох: „Защо ми са кметски главоболия? Кой кому откраднал, кой кому нива преорал и всички — все при кмета, кривите им краставици да оправя! По-добре ще стана разсилен, хем работата лека, хем заплатата — като на кмета.“ Взехме и едно грамотно момче, направихме го демократ и го назначихме за секретар-бирник. Лесничейството даде разрешение да се отсекаат две хиляди кубика материал от общинската гора, вързахме, значи, финансията и общината стана — топ! Само че не минаха три-четири месеца и топът изгърмя право в мене — когато дойде време да се продават двете хиляди кубика от общинската гора, аз исках да се отсекаат материалите с общински средства и да се продадат на търг, за да хване общината по-хубава пара, а кметът със секретаря говориха с двама търговци да им харижат материалите кажи-речи на безценица.

Надуших аз това „шушу-мушу“ с търговците и заявявам на кмета, че по закона материалите трябва да се излагат на търг, не да се продават частно.

— Пали си ти печките — вика ми кметът — и се не бъркай в управата!

— Ще разглася — казвам — на съветниците!

— Разгласявай, но да ти е ясно отсега, че аз съм кмет, а ти като разсилен си ми в ръцете!

На другата сутрин ми дават заповед за уволнение: „За пререкание с кмета и недобросъвестно палене на печките!“ Нямаха пари да ми платят заплатата, та ми издадоха удостоверение, че общината има да ми я дава. С това удостоверение съдих общината, но в съда поискаха да представя препис от ведомостта за заплатите, но секретарчето скри ведомостта и заплатата ми изгоря. В това време търговците влезнаха в общинската гора и започнаха сечта. Ама да ти види око сеч: едно дърво маркирано, а покрай него повалят още пет! Секат, товарят на колите и през Студница — право в града. Тъй я беха подредили онбашииите, че никой от горските се не явява да види какво става. От горските до лесничея — всичко парализирано! Като разбрах, че рушветчилъка е играл наред — и отдолу няма сила маскарлъците да

спре, — започнах всеки ден да подавам по една и съща телеграма до Министерството на земеделието: „Гората се изсича беззаконно, искаме анкета! За населението на Крива лъка — Панайотов.“ Телеграмите струваха пари, но аз нито парите си жалех, нито пък времето. Оставих си работата, направих си една колибка край шосето в Студница, където минаваха кираджиите на търговците, седяхме там с баджанака — попа — и записвахме колко коли минават кутробан. През деня описваме колите, а вечерта пишем телеграми до министъра на земеделието. Попът ги пише, аз подписвам.

Един ден дойде при мене Ванчо, комисионерът на търговците:

— Искаме да поприказваме — казва — насаме.

Попът беше си отишел в село.

— Заповядай — казвам — в колибата!

Като влезнахме в колибата, той бръкна в една кожена чанта, препасана през рамото, извади оттам пачка с каймета:

— Десет хиляди да се почерпиш и да не ровиш повече, защото тия работи не са добри!

— Върху моята съвест такова нещо аз не взимам!

Той помисли, че ми се виждат малко десетте хиляди лева, и взе да се лови за молива:

— Нямам в себе си повече пари, но ще ти напиша една бележка до чорбаджията и останалите — казва — до петнайсет хиляди ще си ги вземеш лично ти, щом отидеш в града! Да си свършиш някаква работа.

— Криво сме се разбрали! Аз парите ви няма да взема!

Гледа ме Ванчо и не вярва, че си му връщам пачката: петнайсет хиляди беха тогава много пари!

— Абе, бай Гроздане, ти имаш ли в главата си акъл? Да не стане сетне тъй, че да съжаляваш, ей! Хубаво си сметни сметката!

— Смятай си ти твоята сметка, а пък за моята грижа не бери!

Курназ съм и аз, че съм на власт.

След няколко деня допадна в селото хабер: да се изпратят три мулета в града, че идвала анкета. Оклюмаха се общинарите, ала нямаше как — пратиха мулета и до вечерта дойдоха в село околийският началник, лесничеят и един писар с тях. Беха им наловили риба, печено агне беха опекли да ги гощават, но началникът не прие гощавката, ами нареди транзит през село да се мине и да се

отиде на самото място в гората и там да се разпитат свидетелите, в самото сечище.

Работата, значи, бие на дебело.

Отивам аз при селяните:

— Сега му е времето! Вървете при началника и кажете каква е истината и как общината се ограбва!

Един вика „ще дойда“, друг вика „ще дойда“, трети казва „дадено, готово“, а когато започна разпитът, няма ни един! Кой уплашен, кому нещо в ръката пуснали и на топа на устата — само аз и попът.

— Колко според тебе са изсекли търговците? — пита ме началникът. Писарят записва.

— Най-малко пет хиляди кубика!

— Факти, факти! — вика лесничеят. — Голи думи място не ловят!

— Ето ви — казвам — бележника: само за трийсет и четири дена са минали шестотин коли!

— Твоят бележник — развика се лесничеят — не е документ.

— Ами тогава избройте дънерите, дето са отсечени в гората, и работата ще се види.

— И това — казва лесничеят — не е доказателство! Дънерите може да не са отсечени само от търговците.

— Каваклиев — засече го началникът, — не защитавай личности! Аз съм от село, оставил съм си брадвата, за да облека формата, и тия работи ги знам. Кутробан може да се отсекаст сто, нека са двеста кубика, но хиляда и две хиляди кубика — не! Без съгласието на горските власти — не!

Отиде си анкетата и след ден ли, два ли — носи ми разсилният призовка да се явя пред изследователя, в града! Викам на жената: „Бързо работи властта! Ще им свети маслото на тия хайдутути, дето съсипват общинските гори.“

На другия ден тръгвам за града, по призовката на изследователя. Никъде не се отбивам, бързам да се явя.

— Добър ден, господин изследовател!

А той от вратата — за врата:

— Как се казваш? По кое си дело?

— По делото на общинските гори.

Погледна той в призовката:

— Ти си Гроздан Панайотов?

— Аз съм!

— А бе ти имаш ли — казва — пълномощно да подписваш телеграми от името на местното население?

Къде го чукаш, къде се пука!

— Нямам никакво пълномощно!

— Пиши — вика изследователят на машинописара: — „Нямам никакво пълномощно!“ Ето ти показанието — казва на мене, — подпиши, внасяй гаранция пет хиляди лева или те задържам!

Като рече „пет хиляди лева“ — изцеди всичката ми кръв до капка! Пет хиляди лева струваше тогава най-хубавото муле, а гроздето беше лев и петдесет!

— Няма ли грешка, господин изследовател? Пет хиляди лева са много пари. Най-сетне човек не съм убил...

— Фалшификацията е — вика — равносилна на убийство! Гаранцията, инак те задържам!

Излязох от канцеларията му като пьян и — къде, къде — отивам в околийското бюро на демократическата партия при Василев, имаше един адвокат.

— Казвай, господин Василев, какво да правя? Сполетя ме такова и такова зло.

— Щом си подписал показанието, ще внасяш парите. А сетне в съда ще гледам да те отърва.

— Ами като нямам лев!

— Ще те затворят!

— Бре! Ами сега?! Не можеш ли с пет хиляди лева да ми послужиш?

— Аз не мога! — вика ми Василев. — Но ще се обадя на Ничев — имаше един аптекар Ничев, и той в околийското бюро на демократическата партия. — Ето ти бележка — иди при Ничев!

Отивам при Ничев.

— Мога да внеса пет хиляди лева, ако подпишеш полица за шест! — казва ми Ничев.

Дето има една: огън ти в пазва, трън — в петата, кол — в ребрата. И реших:

— По-добре затвор!

Даде си нареждането изследователят, дойде стражар и през града — право на гарата. Качихме се по етапен ред и към пладнина бехме в окръжния затвор. Аз — напред, а стражарят — подире ми с пушка. Хора се обръщат, чудят се какъв ли съм престъпник, гуглата ми чак почервения от срам! Казвам на стражаря:

— Нека да вървим един до друг!

А той само ме побутва с масурчето на карабината.

— Стъпвай и мълчи!

Само една отстъпка ми направи: да обадя с два реда на баджанака, попа, че съм в окръжния затвор.

Не бех влизал в затвор и си мислех, че кой знае колко ли е страшно, а то не излезе чак дотам. Хора вътре много, всякакви, манджата ти — манджа, хлябът — хляб, седиш си в кауша и си почиваш. Карти не знаех — научиха ме двамата апаша, дето беха с мене в кауша. Случиха се способни хора и парици имаха, та порциона го даваха на мене, а пък те купуваха вънкашна храна. Питаха ме за какво съм в затвора — разправих им цялата работа.

— Василев — казвам — щеше да ме спаси, ама се бех измамил вече и подписах, та немаше как...

Апашите се споглеждат и подсмиват.

— На какво се смеете?

— На кокошия ти мозък — вика ми единият. Арменко се казваше, кавърдисан в лицето, суханав и много весел. От смеене зъбите му си беха все отвънка. — На тебе — казва — не ти ли е ясно, че Ничев, Василев и следователят са „и сие“? Следователят им хваща баламите като тебе, праща ги на Василев, Василев — на Ничев, одират ти кожата веднъж с гаранцията, втори път в окръжното съдилище, трети път — в апелацията, и четвърти — в касацията, докато те съдерат до кокал. Ние сме — казва — апаша, но взимаме само това, дето хората го носят в джобовете, а тяхната разбойническа банда обира и каквото имаш, и каквото нямаш! И се не задоволяват с по десет и стотина лева, а налитат само на хилядарки! Нас, като ни хванат, ни съдят, а тия нито ги хващат, нито ги съдят, напротив, хем си върлуват, хем баламите като твоя милост шапка им свалят... Ти първата въдица по една случайност не си я налапал, гледай — вика ми Арменко — втората да не налапаш, като дойдат да те спасяват... Кажу им, че сам ще се защитава. А ние ще те научим как!

Както казаха апашите, така и стана. На третия ден ми известиха, че имам свиждане. Гледам — Василев.

— Праща ме — казва — Ничев да те спасявам! Ето пълномощно — подписвай, за да мога да си влезна в ролята! Подвели са те по най-тежките членове и положението ти не е розово. Слава богу, че съдията е наш, демократ, ще въртим-сучиме да я някак си оправим. Подпиши!

— Няма — казвам — да подпиша! Пари нямам! Ще се защитавам сам!

Беше с очила Василев, сложи си още едни, за да ме види по-добре.

— Ти си луд! Язык ти за жената и децата!

— Изследователят нека да им бере греховете, господин Василев! Довиждане!

Дадох му, значи, гръб и се връщам при апашите.

— Де сега да ме научите какво да отговарям на съда!

— Разкажи ми — казва Арменко — цялата работа от край до край!

Започнах да му разказвам. Като стигнах до телеграмите, прекъсна ме:

— С две имена ли ги подписваше или с едно?

— С едно: Панайотов!

— Всички?

— Всички! Де ще имам артък пари да си пиша двете имена?

— А има ли във вашето село други Панайотовци?

— Най-малко десетина. Църквата ни е „Света Богородица“ или на гръцки — „Панаица“, и оттам сума ти свят е под фамилията Панайотов.

— Като се върнеш в село — казва ми Арменко, — да запалиш една свещ на света Панаица, че спасението ти от нея ще дойде... Като те извадят пред съда, ще поискаш да се приложи за доказателство избирателният списък. Нека да намерят измежду десетте-петнайсет Панайотовци кой е подписвал телеграмите... Само — казва — дано не сверяват почерка.

— Почерка и да го сверят, нищо не могат да намерят, защото телеграмите не съм ги писал аз, а попът, че почеркът му е по-четлив, а за попа те няма да се сетят. Ако ли се досетят — няма да посмеят да го съдят, ако пък го съдят — него владиката ще го спаси.

— Добре! — вика Арменко. — Хайде тогава да открием заседанието.

Другият апаш стана председател на съда, той се престори на прокурор, мене ме изправиха до вратата на подсъдимата скамейка и започнаха съдилището. Петнайсет пъти го повторихме: хем те си правеха джумбуш и примираха от смях, хем аз си окърших езика тъй, че сетне, когато ме извадиха на съд — занемяха и прокурорите, и съдията... Лошото е само, че преди да ми дойде съдът, жената, без да ме попита, подписа полицата за пет хиляди лева гаранция с хиляда лева горница и десет дена преди да се гледа делото, пуснаха ме от затвора.

Питам жената:

— Кой те накара на своя глава да подписваш?

— Попът.

— Ти — казвам, — попе, защо си се набъркал в моите работи?

— Околийското бюро се набърка — вика ми попът, — не само аз. Те са взели решение — има-няма — гаранцията да се внесе, за да не петниш — кай — партията в затвора с разните му там апаша!

На зъба ми беше да му кажа кои са истинските, страшните апаша, но си рекох — нека да мълча, делото да мине, че да настъпи в мойта къща мир.

Мина делото. Умиха лицето ми, дето се вика, с най-светената вода, но като се върнах в село, само една неделя карах в мир. „В мир и любов“, както в Библията пише. Жената беше тогава на трийсет и две, аз — на трийсет и девет — нищо не можеше да ми се опре! Само на децата беха задничетата им голи и това ме наскърбяваше, ала жената — весела жена — не ми даваше за това да се замислям.

— Те не знаят, че задниците им са голи. Няма защо да им береш кахър!

Та караме, значи, тъй една неделя, а в понеделник заран — задава се пъдаринът. Сваля фуражката, вади една повиквателна и ми я дава.

— Кой ме вика?

— Нали си — казва — грамотен! Телеграми пишеш и подписваш, сметката водиш на търговците — чети!

И той, значи, кюлхането, покрай бирника и кмета се наточил „против“.

Чета и не вярвам на очите си: викат ме в обществената безопасност, стая номер три! Пише „веднага“, а не казва дата: „Има си хас — помислих си — тая работа да е някаква си кметска уйдурма?“ И отивам при кмета да го питам.

— Тая ти ли си ми я скроил?

— Аз — вика — нищо не знам.

Мръсник и лисица! Гледа ме в очите и ме лъже. Кюрк си купил нов, въшкаринът му с въшкарин, дето аз го наредих за кмет, пораснала му, значи, работата и на келявата си глава сламена капела турил, и в канцеларията си седи с нея да го не сбърка някой, че е селянин. Идваше ми да го хвана за кюркя, но гавазите му — там! С пушки при нозе. Дирят ти махната само, за да те пречукат. Ами сега? С кого да се съветвам.

Лош-хубав, отидох при баджанака, попа.

— Работата е тъй и тъй... Тая призовчица не ми мирише на добре. Затворът е затвор, ала има — казвам — сигурност и ред, но каквито работи съм чувал в затвора за „обществената“, ако ти кажа, брадата ти ще се наежи! Казвай какво да се прави?

— Ами иди — вика попът, — за да стане ясно защо те викат.

— Абе то ще стане ясно, ама късно! Ти ми кажи какви мерки да се вземат отнапред?

— Иди при Ничев!

— Ничев не искам да го видя.

— Василев!

— И Василев е разбойник като Ничев, и цялото им околийско бюро!

— Върви тогава при Попвасилев, секретаря на окръжното управление! Хем е силен демократ, хем тука е идвал и те познава. Тоя, дето миналата година прави хайка за глигани.

— Ами нали ударих глигана и му го дадох!

— Тъкмо! — казва баджанакът. — И аз ще ти напиша едно писмо, но ти на писмото ми само не се подпирай, а купи от Махалата малко мед армаганец да му занесеш, че те, големците, не обичат празните ръце.

— Дай ми — казвам — двайсе лева, че няма с какво да купя мед, и да вървя!

— Давам ти от черковните пари, мои немам. Да знаеш — предупреди ме попът, — че си длъжен на Исуса Христа и на светците, та по-скоро да си им ги върнеш!

С парите на Исуса Христа тръгнах за Махалата да купувам мед. Не щеш ли, случи се, нямаше го там медарят, та съм ходил чак в Косово за тоя пусти и паметен мед!

— За началник ли е? — запита пчеларят. — Или за болен?

— За началник е!

— Да си купиш тогава пита. По̀ лови окото.

Пита — пита! Платих я, ударих му един табан и когато биеха камбаните на католическата черква за вечерня, аз се намирах вече в Пловдив пред окръжното управление. Казвам му на постовия:

— Искам да отида при господин секретаря.

— Не може — отговаря полицаят, — господин секретарят не приема!

Замолих се, ако не пусне мене, да занесе поне писмото от попа.

— Кажи му — викам — на господин секретаря, аз съм тоя, дето пречука по-лани глигана, когато идва той на лов в нашето село.

Внесе стражарят писмото и след малко се подаде на балкона.

— Свободен си! Господин секретарят прие писмото.

— Каза ли на господин секретаря, че аз съм тоя — дето пречука по-лани глигана?

— Казах му — вика стражарят, — но господин секретарят каза, че няма работа с тебе! Свободен си!

Останах си на мястото и се чудя какво да правя. А медът протекъл, като съм го стискал, и мухите бръмнали около мене — облак! Трябва да оставя някъде меда. Къде, къде? — сетих се, че наблизо е на доктор Кьойбашиев амбулаторията. Като си градеше Кьойбашиев вилата в Студница, аз му вадих камъните, та се познавахме оттам.

Слава богу, Кьойбашиев — там!

— Докторе, ето ти нечакан армаган от мене — пита с мед.

— Защо нечакан?

Разправям му аз защо и за какво. Докторът ме гледа — беше асьл доктор: теловете на очилата му от злато, главата — гола, брадата — буйна, глади си брадата и ме гледа, като че ме вижда за първи път.

— Ти наистина ли се отказа от рушвета?

— Наистина!

— Защо?

— За да ми е чиста съвестта!

Пусна брадата докторът, взе да се чеше по врата.

— Ти — вика — ял ли си черен хайвер?

— Отде накъде ще се храня с черен хайвер! Черният хайвер е скъп!

— Скъп е! — вика ми Кьойбашиев. — А си купуваш чиста съвест за петнайсет хиляди! И хиляда за гаранцията — шестнайсет! И в затвора, дето времето си губи — едно на друго — двайсет! Много на скъпо си се хвърлил. Аз, дето съм доктор Кьойбашиев и като изстискам една гнойна пъпка, взимам двеста лева — не мога да си позволя да имам чиста съвест, а ти, дето се опасваш с половин пояс, искаш съвестта ти да е чиста! Най-скъпото да имаш на света! Не можеш ли отново да поприказваш с тоя там, Ванчо ли го рече, как?

— Свърши се! Не може!

— Ее, тогава господ да ти е на помощ! — прекръсти се докторът. — Засега ще се опитам да ти помогна с една бележка, а за по-нататък — господ да ти е на помощ!

Написа бележка и ми я даде.

— Ще отидеш в Обществената безопасност и ще кажеш на постовия, че искаш да предадеш едно писмо от доктор Кьойбашиев на старшия инспектор. Така ще кажеш: старши инспектор в стая номер шест! По-нататък той ще види какво може и какво не може! Стъпвай!

Тръгвам за Обществената, ала стъпвам по-сербез. Показвам писмото на стражаря и долагам, че искам лично да го предам. Постовият отвън ме въведе до врата номер шест — на вратата седеше друг стражар — предаде ме на него. Оня взе писмото и влезе при инспектора, а след малко се подаде от вратата.

— Заповядай!

Влизам, ала от страх не се усещам къде стъпвам. Началникът се изправи зад масата — пернал едни очи в моите — не ги отмества.

— Бай Гроздане, ти ли си бе? Едвам те, кай, познах, много си се развалил.

Като се вгледах — моят взводен от войната, Йосиф Попов.

— Седни — казва — в креслото, успокой се, ела на себе си! — И взе да пита: кой убит, кой умрял, кой къде се намирал сега... А пък аз

седя на тръни. Викам по едно време:

— Ти, господин началник, остави умрелите, те вече са се отървали, ама кажи защо ме викат в номер три?

— Сега ще ти кажа! Почакай!

Излезе през една врата и след малко пак се върна.

— Скроен ти е тоя номер от окръжния секретар. Ровил си нещо за някаква гора... Само — да не си продумал!

— Ще ходя ли — питам — в номер три?

— Никъде няма да ходиш, а ще си вървиш! Имал си късмет, че номер шест е по-голям от три! Пък ако потрябва на някой вашенец адвокат, да знаеш, че аз съм адвокат. Временно приех началничеството, но съм си оставил заместник. Ако има някакви дела за водене, пращай тука при мене! Йосиф Попов!

Видя ми се, като да не беше Йосиф, а Мойсей — черноок, красив, — дето раздели Червеното море на две, за да преминат синовете на Израел.

Връщам се в село и минавам нарочно покрай общината — за да ме види кметът. Накичих се със здравец като цигански зет. Бирникът беше вълна, играеше табла с писаря, остави си таблата, влезе да обади на кмета, а кметът не повярва на бирника, та сам излезе да ме види.

— Тебе — кай — не те ли задържаха?

— В тая страна има закони бе! Ти какво си мислиш? Гледай тебе да не задържат!

Виснаха му джуките като на бясно куче.

Тъкмо си влезнах у дома — ето ти баджанакът, попът, захилен.

— Видя ли, че попското писане улови дивиш?

— Хвана, как не...

— А сега трябва да се отблагодариш на Попвасилев — съветва ме попът. — Той ще прави вила в Студница, общинарите са му дарили парцел, та можеш камъни да му извадиш за темела, по-отбрани!

— Това хубаво, а друго?

— Друго — вика попът, — има протоколно решение да се подари парцел в Студница и на министъра на земеделието, да си направи и той една вила. Ако министърът приеме, той заради вилата и път ще пусне, и селото ни ще се въздигне. Ама ние и на него ще трябва да помогнем кое с камъни, кое с греди!

— Аз ще имам грижа за гредите — казвам на баджанака, — а ти знаеш ли с какво ще помогнеш? Като стане вилата готова, ти ще закараш попадията да поседи на министъра диван-чапраз!... Идиоти с идиотите! Дарове на тоя, дарове на оня, за да могат общинарите връзки да ловят и да си тъпчат кесиите с крадени пари! — И му разправям на попа как ме е подредил неговият окръжен секретар, под чия диктовка и защо. Попът се уплаши.

— Баджанак, аз съм — вика — свещено лице и в тия работи не мога да се бъркам! Беше ми направена бележка от архиерейския да се не бъркам, да си гледам комката и кандилката, затова няма да се сърдиш, ако се срещнем утре на улицата и не ти приема поздрава. Расото трябва да е неутрално. А пък тебе като баджанак ще те съветвам: за едно известно време да се махнеш от село, за да не се навираш в очите на общинарите!

— Тука ще си седя! Че да става каквото ще!

Казах ги тия думи на попа, ала съм нямал и представа като какво може да стане, когато и селската, и околийската, и окръжната власт са в ръцете на разбойници. Първо на първо, горският тръгна по петите ми. Където стъпя и той след мене. Тояга си отрежа да се подпирам — акт! Липов чай посегна да си набера — акт! Сухо дърво завлека за огън — глоба! Останахме вкъщи без едно дръвце, та започнах огън да паля с говежди лайна. Събрал се военен съвет в общината и решили: да се обсади Панайотов от всички посоки! Ако не е подире му горският — ще върви пъдаринът! Наведе ли се магарето ми да пасе — дай позволително за паша! И актовете с глобите, значи, хвърчат един след друг. Един ден казвам на жената:

— Ще вървя на колибата на Студница, инак тия тука ще ме заровят с актове! Ти от градината навън няма да излизаш! С картофи и фасулец — преживявай, както можеш, докато траят военните действия!

Нарамих една черга и — хайде в Студница. Да гледам по-отблизо как се разграбват общинските парцели и как се стриже нула нумер общинската гора. Ако не мога да ги спра — поне да гледам!

Минаха по едно време инженери — път държавен ще трасират през общинската гора — за вилите. Хем за големците харно, че ще могат с автомобили да си ходят до вилите, хем за търговците чудесно, че ще бръкнат, дето се вика, на гората в червата. Под търговска команда, значи, минал и министърът... Ачик далавера!

Една седмица бях седял горе в колибата, а не се мерна около мене нито пъдарин, нито горски. Само Ванчо комисионерът мина оттам веднъж и ме запита:

— Още ли си тука?

— Защо „още“?

— Питам — вика — бе! Не мога ли да попитам?

И си подмина. Вечерта, тъкмо се беше стъмнило, и някой почука на вратата на колибата. Ставам да отворя и виждам уйково момче — имаше едно, бикогледач в общината — Личо. Заморено, запотено, бяло-пребеляло като платно.

— Идвам да ти кажа нещо, но ще ми се — вика — закълнеш, че никому нищо няма да обадиш! Закълни се в децата!

— Не може ли в Бога?

— Не, не! И аз имам дете и зная, че то е най-милото на света.

Заклех се.

— Де сега, разправяй!

— Намерен е — казва — убиец да те убие! Някакъв си македонец. Спасявай се, инак до неделя няма да те има!

— Как така?

— Ей така! Както си в колибата или навън. Ще дойде и ще те очисти. Спасявай се, инак си убит!

— Да не си пратен от кмета, ей!

Насълзиха се очите на момчето.

— Аз си очистих сърцето, а ти прави — казва — каквото щеш! Едно само ще ти кажа: където и да отидеш, оня ще те намери. Такова е решението. Съмняват се, че знаеш работите, и са решили да те няма! Хайде сбогом, че ако ме видят тука, свършен съм и аз!

Врътна се момчето и си отиде.

Хайде сега, Гроздане, да те видим какво ще правиш?

За всеки случай магнах се от колибата същата вечер и преспях в храсталака. На заранта реших да се скрия в една борика и да погледам какво ще става. До обед — нищо! Следобед — пак нищо. Минаха само по пътя едни овце и всичко заглъхна и замря. По едно време излетяха няколко пилета отсреща, от букака, и ми се стори, че се заклати един върхар. Загледах се в това място — всичко мирно, само че пилетата неспокойни, прехвърчат и все чирикат. Гнездо имаха, види се, в букака

и са беха разтревожили. Викам си на ума: „Тука ще има нещо! Де да видим дали ще е смок, лисица или пък човек!“

Наклони се слънцето на залез, а движение в храсталака — никакво. Пилетата спряха да цвъркат. Поуспокоих се и вече се канех да слизам вода да пия, че ми се беше много допило, когато изведнъж отсреща, в букака, блесна като огледалце нещо и веднага се изгуби. Загледах се в същото място и след минутка пак се блесна. Тогава забелязах една ръка, сетне и една глава, с кърпа забрадена като женска, а в ръката — нагант: брани се човекът от мухите, леко шава и при шаването нагантът заблестява като огледало. На шейсет крачки от колибата в храстите!

Мина ми студена тръпка и си рекох: „Ясно е! Плюй си, Панайотов, на петите — инак тоя македонец ще остави децата ти сираци!“

Почаках да се мръкне, слязох от бориката и заднем, заднем — през дерета и баири, през полето и утринта осъмнах в града. Видел съм хаир от Кьойбашиев, рекох си, пак ще вървя при него.

— Ти какво бе? — запита ме докторът. — Пак ли те викат в обществената?

— Не ме никъде викат, ами работата е — казвам — тъй и тъй. Намирам се под дулото на пистолета — давай ми акъл!

Докторът се позамисли. Бърса очилата, глади си брадата и накрая ми вика:

— От македонец няма кой да те спаси. Има тука безработни арамии, дето за чувал брашно човека ще претрепи и окоето му няма да мигне. Жертви, казва, падат всеки ден и полицията е безсилна. Тя с комунистите се разправя, а ония се разправят, с когото си щат.

— Йосиф Попов не може ли да ме спаси?

— Да не искаш да ти отреди охрана? Той един затвор не може да опази, оня ден са побегнали четирима, та ще вземе да мисли и за тебе.

Като рече „затвор“, светна ми малко пред очите.

— Не може ли, господин Кьойбашиев, да замолиш Йосиф Попов да ме бутне в затвора? Хем няма да се грижа за препитание, хем държавната стража — казвам — ще ме охранява, хем на по-спокойно ще дочакам времената да се пооправят.

— Знаеш ли — вика ми Кьойбашиев, — че това няма да е лошо! Само че тая работа с ходатайство няма да стане. Ще бъде нужно да

извършиш някакво престъпление. Върви да откраднеш нещо от пазара и кауша ти е вързан в кърпа.

— Не ща — викам — да ме наричат крадец!

— Направи тогава каквото можеш! И върви да се предадеш на Йосиф Попов, да не ти смажат други кокалите в участъка. За останалото ще го помоля да се погрижи! Сбогом, Панайотов, и добра сполука!

Изядох една шкембе-чорба и тръгнах за село. Имах две задачи: да се простя с жената и да направя престъплението. За едното ми трябваше една вечер, за другото — два часа и половина, колкото трае едно погребение. Ама такава погребение им бях намислил!

В тъмното слязох от балкана, в тъмното се и върнах. Децата беха заспали, легнахме си и ние с жената. Хубаво се належахме и наспахме и като се съмна — рипнах и рекох на жената:

— Пусни пердетата и навън няма да излизаш, докато не те извикам!

— Защо?

— Ще видиш!

Бех я свикнал да ма слуша и през цял живот ми е било рахат.

Слагам си аз гуглата и през градините — в черквата. Качвам се на камбанарията и като бивш клисар изучквам три-четири камбани на умряло. И пак през градините се връщам вкъщи. Жената ми се чуди:

— Луд ли си, или ще полудяваш?

— Ти — казвам — трай! И ако можеш — плачи, ако не можеш, ето ти два шамара! Ако и това не стигне — да знаеш, че с единия крак съм вече в затвора, а утре ще бъда и с двата!

От шамарите жената не заплака, ама от това заплака. А докато тя си плачеше — влизам в комшийската градина и започвам да бера ялдъзи и невенчета. Видя ме комшийката и се развика:

— За какво си влезнал в градината! За какво китките ми късаш?

— За погребение!

— Кой е умрял?

— Който е умрял, бог да го прости!

През това време жената горе надува ли, надува гайдата.

След малко цялото село знаеше, че у мене ще има погребение. Тича и попът:

— Баджанак, какво бе?

— Ти — казвам — вкъщи не влизай, да не си разваляш неутралитета! Чакай в черквата! Умрелите — умрели, живите трябва да живеят! И прати да се изкопае гроб!

Отиде си попът, а пък аз отидох на двора, взех триона, теслата, пироните и за половин час изковах сандък с капак. Внесох сандъка в стаята, сложих вътре каквото трябваше, захлупих го и го тъй хубаво накичих, че от камък да е сърцето ти — ще се разплачеш. През това време народът вънка се натрупа. Дигнах сандъка на рамото, жената — след мене, с разплакани очи и се отправихме към черквата. Спуснаха се три-четирима да помогнат в носенето на сандъка.

— Назад! — казвам. — Аз съм във война с общинарите, не си разваляйте неутралитета!

Ако знаят кой се погребва — лесно, ама не знаят и току се навървиха всички след мене към черквата, за да видят кой се погребва.

В черквата — опело. Вика попът:

— Махни капака за последно целуване!

— Целуванието — казвам — там, на гроба!

И на гроба вече вдигам капака пред всичките хора и вадя от сандъка календара на демократическия сговор с министър-председателя начело и цялата му хайдушка свита.

— Селяни-и! — казвам и развявам календара. — Днеска ще се погребва Сговора! Тия, дето ги гледате на календара, облизани и загладени, с вратовръзки, това са — казвам — насилници и рушветчици от министър-председателя до последния горски! Това е — казвам — хайдушки сговор за ограбването на народа! Ето защо аз, Гроздан Панайотов, го погребвам! Долу хайдушкият сговор, да живее потъпканата правда!

Пуснах календара в сандъка, бутнах сандъка в гроба, грабнах лопатата и започнах да заривам.

Народът се вковал — ни шава, ни мърда. Попът — умъртвен!

Дотърчаха пъдарите, но погребението вече свършено, с алилуята и речите, и всичко там, каквото се полага. Опитаха се да ме задържат:

— В името на закона — арестуван си!

— Вашта мама! — побарах аз лопатата. — Не признавам никакъв закон! Назад! — викам. — Да не станат две погребения за днеска!

Разпилях ги и без да се отбивам вкъщи — право в Обществената безопасност, стая номер шест! „Самопризнавам се и тъй нататък...“ Три денонощия в Обществената, а след туй — в окръжния затвор. Дадох ми две години и половина, но деветнайсетомайският преврат като стана през трийсет и четвърта — освободиха ме.

Върнах се в село, ала я нямаше вече общинската гора. Остригали я беха докрай. Секретар-бирникът си беше вдигнал хотел в Студница, кметът си купи трийсет декара лозе в Брястово, горският си направи къща... Само аз останах на гола съвест и половинка пенсия. Скъпо ми се върза, но какво да правиш — съвестта всякога се е купувала по-скъпо и от черния хайвер!

Това лято ходих в Студница и срещнах там бившия секретар на окръжното управление — Попвасилев. Охлузган, ожулен като лисица. Дали му да се възползва от двете стаи в национализираната вила. Позна ме, захили ми се, като че нищо не е било, и ми вика:

— Пак ще дойдем! Пак ще дойдем!

— На-а! — викам му. — Ще дойдеш! Когато ме нема! Аз съм ви погребал — казвам — още през трийсет и трета, комунистите ви туриха кръста през четирист и четвърта, тъй че само Второто пришествие може да ви опере! „Демократи“ — казвам, — хайдуци с хайдуците! Пладнешки разбойници!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.